

ชาดกในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย

บทวิจารณ์หนังสือ เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ ของวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย

ณัฐพล ใจจริง

...คืบนี้เป็นคืบเดือนแรม มองนภาไม่แจ่ม แลแอร่ม
แค่แสงดารา

ดาวสุกรีใสอยู่ปลายฟ้าฟากฟ้า แสงแจ่มเหนือมว
ดารา เป็นทั้งดาวฟ้าดาวใจ...

เพลงประกอบละครโทรทัศน์ เรื่อง “ดาวพระสุกรี”¹

จากชาดกสู่โครงเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์นิพนธ์ และนวนิยายของไทย

เคยมีผู้กล่าวไว้ในทำนองว่า โครงเรื่องเล่าของ
ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยเป็นเสมือนภาพสะท้อนกลับ
ไปมาระหว่างโครงเรื่องแต่งในนวนิยายของไทยที่พบเห็น

ได้ทั่วไป โดยโครงเรื่องเล่าที่ครอบงำความคิดสังคมไทย
มาอย่างยาวนานได้จำลองการเล่าเรื่องแบบชาดกตามคติ
ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องบุญญาบารมีของ
“มหานุรุษ” การผ่านภาวะ “มารผจญ” ของ “มหานุรุษ”
เพื่อพิสูจน์ความดีแท้ แนวการเล่าเรื่องจะเน้นแนวความคิด
เรื่องธรรมะย่อมชนะอธรรม และเป้าหมายสุดท้ายของ
การบำเพ็ญเพียรคุณธรรมความดีของ “มหานุรุษ” ที่เป็น
ตัวเอกของเรื่อง คือก้าวสู่จุดบรรลุนิพพานเป็น “พระโพธิสัตว์”
และด้วยเหตุที่โครงเรื่องเล่าแบบชาดกถูกนำมาใช้เป็นกรอบ
ในการเล่าเรื่องในประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทย จึงทำให้
ตัวละครในประวัติศาสตร์เหล่านั้นกลายเป็นพระเอกหรือ

ณัฐพล ใจจริง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้เขียนขอขอบคุณ ดร. ธนาพล ลีมอภิชิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ อ. จีรพล

เกตุจุมพล ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ให้คำแนะนำที่มีคุณค่าในการปรับปรุงบทวิจารณ์นี้

¹ “ดาวพระสุกรี” สร้างจากบทประพันธ์ของหม่อมหลวง ศรีฟ้า (ลดาวัลย์) มหาวรรณ เจ้าของนามปากกา “ศรีฟ้า ลดาวัลย์”

“สีฟ้า” และ “จุลลดา ภักดีภูมินทร์” ผู้ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ นวนิยายเรื่องนี้ถูกสร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์

มาแล้ว 6 ครั้ง นี่เป็นตัวอย่างที่ดีของโครงเรื่องนวนิยายที่เรียกว่า “ส่งกลิ่นหอมกลิ้ง” ดาวพระสุกรี-นางเอก-ผู้ดีที่ระหกระเหิน ถูกรังแก

จากตัวอิจฉา กว่า “ดาว” จะพิสูจน์ความดีได้ ก็ด้วยหลักฐาน “ปาน” ของ “ดาว” ที่กลายมาเป็นหลักฐานสำคัญทำให้กลับมาสู่ผู้ดีอีกครั้ง

ดูประวัติการสร้างภาพยนตร์และละครเรื่อง “ดาวพระสุกรี” ใน “สำหรับคนที่รักชอบ และเป็นแฟนพันธุ์แท้ ดาวพระสุกรี โดยเฉพาะ”

จาก <<http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=3113&page=9&keyword>>, เข้าถึงวันที่ 14 ตุลาคม 2553.

ผู้ร้ายได้ตามโครงเรื่องที่ถูกแต่งขึ้นโดยผู้แต่ง กระบวนการเล่าเรื่องตามโครงเรื่องดังกล่าวจึงเสมือนหนึ่งการแต่งนวนิยาย²

คติโครงเรื่องเล่าจากชาดกล้วนมีอิทธิพลต่อการสร้างเรื่องเล่าในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์สำคัญๆ หลายชิ้นที่เป็นหลักหมายสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย อีกทั้งมีส่วนครอบงำความคิดความเชื่อของผู้คนในสังคมมาอย่างยาวนาน เช่น งานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ ซึ่งถือเป็นต้นแบบของขนบการเขียนประวัติศาสตร์แบบรอยัลลิสต์ที่เขียนราวกับว่าชีวประวัติของชาติไทยที่อยู่รอดปลอดภัยจากการคุกคามของพม่า จักรวรรดินิยมตะวันตก หรือ “อธรรม”-“ผู้ร้าย” มาถึงปัจจุบันได้เป็นเพราะมหาปรีชาและบุญญาบารมีของ “มหานุรุษ”-“พระเอก”-จากราชสำนักที่ผ่านมาในอดีต³ พวกรอยัลลิสต์ ในฐานะผู้แต่ง ที่เชื่อในวิธีการผูกโครงเรื่องเล่าลักษณะดังกล่าว ได้ร่วมกันดักทอดร้อยเรียงเรื่องราวในอดีตของชาติไทยกันติดไว้กับปลายชายเสื้อคลุมหรือปลายหางโจงกระเบนของ “มหานุรุษ” เหล่านั้น ราวประวัติศาสตร์ไทยขาด “พระเอก” เสียมิได้ ซึ่งเราอาจเรียกงานนิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ของพวกรอยัลลิสต์ชนิดนี้ได้ว่า “ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม”⁴ ไม่แต่เพียงเท่านั้น โครงเรื่องเล่าทำนองนี้ยังคงถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่าเสมือนหนึ่ง “การล้างสมอง” ประชาชนไทยผ่านการศึกษาและสื่อ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

มาอย่างยาวนาน จนดูราวกับว่าชีวประวัติของชาติมิได้ยืนหยัดดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเสมือน “ขาดฉันทแล้วเธอจะรู้สึก” ซึ่งข้ออ้างนี้คงต้องถกเถียงต่อไปว่าเป็นความจริงมากน้อยเพียงใดหรือไม่เป็นความจริงเลย

หนังสือเรื่อง *เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ* ของ วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย⁵ (ต่อไปขอเรียกว่า อ.ต.ร.) เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ถูกผลิตขึ้นมาตอบสนองต่อบริบทที่พวกรอยัลลิสต์เริ่มเห็นกระแสความผันผวนทางการเมืองและพยายามโต้ตอบกับงานเขียนของนักวิชาการ “ฝรั่ง” และไทย ในสายของพวกรอยัลลิสต์แล้ว นักวิชาการเหล่านั้นเสมือนหนึ่งเป็นดัวมอดที่เจาะและเล็มกินผืนผ้าเขียนลายทองศักดิ์สิทธิ์แห่ง “ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม” ของพวกเขาให้เกิดรอยขาดวินเสียหาย โดยผู้แต่ง อ.ต.ร. ได้เคยให้สัมภาษณ์ในวันเปิดตัวหนังสือเล่มนี้ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง “คู่ชก” ในจินตนาการของเธอว่า

...ที่ผ่านมาราปล่อยให้ฝรั่งเขียนเอกสาร ข้อมูลและทะเลหรือแม้แต่ นักวิชาการสมัยใหม่... ยิ่งนักวิชาการ [ไทย] เล่าเรื่องโดยนำข้อมูลจากเอกสารของคนต่างชาติมาใช้ นำข้อมูลมาเพียงบางส่วน หรืออาจไม่ได้สอบทานข้อเท็จจริง และนำข้อมูลนั้นมาอ้างอิงต่อ อาจคลาดเคลื่อน⁶

² โปรดดูตัวอย่างของการศึกษาโครงเรื่องในประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทยในฐานะ “เรื่องแต่ง” ใน ธงชัย วินิจจะกูล, “ผู้ร้ายในประวัติศาสตร์ไทยกรณีพระมหาธรรมราชา ผู้ร้ายกลับใจหรือถูกใส่ร้ายโดย plot ของนักประวัติศาสตร์,” ใน สุนทรี อาสะไวย์, ม.ล. วัลย์วิภา บุรรัตนพันธุ์ และกาญจณี ละอองศรี (บรรณาธิการ), *ไทยคดีศึกษา: รวมบทความทางวิชาการเพื่อแสดงมุทิตาจิต อาจารย์ พันเอกหญิง คุณนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา* (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงานแสดงมุทิตาจิตครบรอบ 60 ปี อาจารย์ พันเอกหญิง คุณนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2533), หน้า 173-196 ; และดูการศึกษาถึงอิทธิพลของชาดกและคติบารมีที่มีต่อแนวความคิดเรื่องอำนาจในสังคมไทยใน Patrick Jory, “The Vessantara Jataka, barami, and the bodhisattva-kings: the origin and spread of a Thai concept of power,” *Crossroads* Vol. 16 No. 2 (2002), pp. 36-78.

³ แพทริก โจรี, “สงครามประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย: การต่อสู้ของสถาบันกษัตริย์ในประวัติศาสตร์นิพนธ์สมัยใหม่,” *ฟ้าเดียวกัน* ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กันยายน 2553), หน้า 101-12.

⁴ ธงชัย วินิจจะกูล, “ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม: จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชาชาตินิยมใหม่ หรือ ลัทธิเสด็จพ่อของกระฎุมพีไทยในปัจจุบัน,” *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (พฤศจิกายน 2544); Thangchai Winichakul, “Siam’s Colonial Conditions and the Birth of Thai History,” in *Unravelling the Myths of Southeast Asian Histography*. ed., Volker Grabowsk, the Volume in honor of Bass Terwiel (Bangkok: Rivers Book, 2011).

⁵ วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย, *เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ*, เล่ม 1-3 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2553)

⁶ “เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ โฉมหน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ไทยเริ่มต้นขึ้นง่ายดาย เสียบบัง,” มติชนออนไลน์, 27 กันยายน 2553, <http://www.maticchon.co.th/news_detail.php?newsid=1285582145&catid=02>.

ท่าที่ดังกล่าวสอดคล้องกับ “คำนำ” ของ ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล ที่ว่า

...นักเขียนต่างชาติที่เกิดและอยู่ในประเทศที่ไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในระบอบประชาธิปไตยย่อมไม่เข้าใจถึงความอบอุ่นทางใจที่ประชาชนได้รับจากสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ที่เป็นห่วงเป็นใยในทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ทั้งมวล และทรงพระปรีชาสามารถในการแก้ไขเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองให้สงบลงได้เสมอมา นักเขียนต่างชาติบางรายจึงได้เขียนหนังสือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยความไม่รู้ไม่เข้าใจและด้วยความกึกคะนอง ตั้งสมมติฐานและโยงใยเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยไม่มีข้อเท็จจริงสนับสนุน

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้คงจะช่วยให้ผู้อ่านหลายท่านที่เคยหลงเชื่อความเห็นของนักเขียนต่างชาติดังกล่าวได้รับความกระจ่างและเข้าใจในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างถูกต้อง ⁷

จากการแสดงท่าทีวิพากษ์วิจารณ์ของผู้แต่งและผู้เขียนคำนำต่อ “คู่ชก” ที่กล่าวมานั้น “คู่ชก” คนหนึ่งจะเป็นใครไปไม่ได้นอกจากนายพอล เอ็ม. แฮนด์ลีย์ (Paul M. Handly) ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ *The King Never Smile: A Biography of Thailand's Bhumibol*

Adulyadej (2006) ที่แม้หนังสือเล่มนี้จะถูกรัฐบาลไทย “แบน” แต่กลับได้รับการอ่านและกล่าวถึงมากโดยนักวิชาการและผู้ใฝ่รู้ที่เอื้อมระอาต่อผ้าผืนเก่าคร่ำคร่าที่ใช้คลุมศีรษะประชาชนไทยในพิธีเป่ากระหม่อมอย่างยาวนาน⁸

นอกจากนี้ “คู่ชก” ในคำวิจารณ์ของผู้แต่ง อ.ศ.ร. ยังอาจหมายถึงหนังสือและบทความหลายชิ้นของนักประวัติศาสตร์ไทยรุ่นใหม่ทำงานในเชิงการตีความประวัติศาสตร์ไทยด้วยมุมมองใหม่ ตลอดจนได้ร่วมกันการชำแหละ วิพากษ์วิจารณ์ หลักฐานและโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ไทยอย่างเข้มข้น เช่น ธงชัย วินิจจะกูล และสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล เป็นต้น⁹ ที่ผ่านมานักวิชาการไทยและเทศต่างก็ได้ทำการศึกษาและตั้งคำถามท้าทายต่อประวัติการเมืองไทยสมัยใหม่ในหลายมิติ โดยบทบาททางวิชาการของพวกเขามีส่วนสำคัญในการสร้างความปั่นป่วนต่อระเบียบภายใต้ระบอบประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยแบบ “สมมติเทพ” หรือแบบ “ราชาชาตินิยม” ที่พวกroyalistเคยยึดอำนาจและทำการผูกขาด ถักทอร้อยเรียงประวัติศาสตร์ไทยภายใต้ระบอบประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยของพวกเขามาอย่างยาวนาน จนกระทั่งเกิดรอยร้าวบนผืนผ้ามากขึ้น¹⁰ ด้วยเหตุนี้ ภารกิจสำคัญประการหนึ่งของพวกroyalistร่วมสมัยคือ การช่วยกันปะชุนผ้าผืนเก่าให้ใช้การได้ต่อไปอย่างรีบเร่ง

หากเราหันกลับมาพิจารณาที่ อ.ศ.ร. ในฐานะวัตถุแห่งการศึกษาที่เรากำลังหมุ่นพลิกดูลักษณะทั่วไปของการวางโครงเรื่อง จะพบว่า ผู้แต่งได้วางโครงเรื่อง อ.ศ.ร. เป็น 3 ช่วงตามลำดับ

⁷ ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล, “คำนำ” ใน วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย, *เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ*, เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2553), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁸ หนังสือเล่มนี้ถูกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ “ห้ามการสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักร” เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2549 ก่อนหน้าที่หนังสือเล่มนี้จะวางจำหน่ายในเดือนกรกฎาคม 2549 แต่ทว่ามิได้ทำให้ความสนใจต่อหนังสือเล่มนี้ลดน้อยลงในการประชุมไทยศึกษานานาชาติครั้งที่ 10 ซึ่งจัดขึ้น ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ระหว่างวันที่ 9-11 มกราคม 2551 มีการจัดสัมมนาในหัวข้อ “พระมหากษัตริย์: องค์ประกอบข้างเคียง กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และหนังสือหนึ่งเล่ม” (The Monarchy: Accessories, Lèse Majesté, and One Book) ดูเพิ่มเติม “รายงาน: ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ในการประชุมไทยศึกษานานาชาติที่ธรรมศาสตร์,” *ประชาไท*, 21 มกราคม 2551, <www.prachatai.com/journal/2008/01/15510>.

⁹ ตัวอย่างเช่น Thongchai Winichakul, *Siam Mapped: a history of the geo-body of a nation* (Chiang Mai: Silkworm books, 1995); สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง* (กรุงเทพฯ: 6 ตุลาคม, 2544)

¹⁰ แพทริก โจรี, “สงครามประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย: การต่อสู้ของสถาบันกษัตริย์ในประวัติศาสตร์นิพนธ์สมัยใหม่”.

เล่มแรก เป็นโครงเรื่องที่ตัวเองต้องเผชิญความ
ผันผวน ภัยอันตราย ความเจ็บปวด และความสูญเสีย
ประหนึ่ง “กลียุค” ที่เป็นบทพิสูจน์บุญญาบารมีของ
“มหานารายณ์” ผู้ที่มาจุติ

เล่มที่ 2 การปรากฏของ “มหาบุรุษ” พร้อมกับฉากท้องฟ้าที่เริ่มทอแสงแห่งอรุณรุ่ง ความอดทนอดกลั้นจากการถูกทำทนายของ “ปวงมาร” แต่ “มหาบุรุษ” ยังคงบำเพ็ญเพียรธรรมพิสูจน์ “มาร” ที่มารังควาญให้ประจักษ์ถึงบุญญาธิการ

เล่มที่ 3 การเปล่งประกายเรืองรองของแสงสว่าง
แห่ง “องค์โพธิสัตว์” ผู้ทำการโปรดสัตว์และมีชัยเหนือ
“โลกีย์” ทั้งปวง

แม้ผู้แต่งจะได้เคยกล่าวไว้ว่า “[ที่ผ่านมา] มีหนังสือหลายเล่มที่เขียนถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในลักษณะเฉลิมพระเกียรติมากกว่าเขียนถึงบริบททางประวัติศาสตร์ หนังสือ *เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ* นี้ อยากให้เห็นถึงรัชสมัยของพระองค์ท่านว่า ทรงครองราชย์อย่างไร ทรงพระราชกรณียกิจในฐานะกษัตริย์อย่างไร โดยเน้นย้ำถึงการทำงานของพระองค์ท่านภายใต้รัฐธรรมนูญ”¹¹ แต่ปรากฏว่า หากใครได้อ่านและได้พิจารณาโครงเรื่องของ *อ.ต.ร.* แล้วจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งยังคงเล่าเรื่องที่มุ่งขับประกายความเป็น “มหานุรุษ” ท่ามกลาง “หุบมาร” โดยผู้แต่งได้นำกลวิธีการประพันธ์ที่จำลองแบบมาจากชาดกมาใช้ในการแต่งประวัติศาสตร์แบบร้อยลิลิต

อย่างไรก็ตาม อ.ต.ร. เล่มนี้อาจมีความแตกต่างจากหนังสือเฉลิมพระเกียรติทั่วๆ ไปตรงที่ผู้แต่งมิได้มุ่งปิดทอง “องค์พระปฐิมา” ที่อๆ ตรงๆ อย่างหน่วยงานราชการทำตามกันมา หากใครได้เปิดอ่านหนังสือ “ขอยศพระลอ” ของหน่วยราชการจำนวนมากมายคงพบว่ามีเนื้อหาสาระเหมือนๆ กัน หรืออาจกล่าวได้ว่าต่างกันเพียงแค่เปลี่ยนหน้าปกเท่านั้น แต่ อ.ต.ร. แม้จะมีวัตถุประสงค์แทบจะไม่ต่างไปจากหนังสือเหล่านั้นก็ตาม ทว่าผู้แต่งก็ได้สร้างความสลับซับซ้อนในการดำเนินเรื่อง

และสร้างความน่าเชื่อถือได้มากกว่าการ “ขอยศพระลอ”
ตรงๆ แบบที่ผ่านมา ด้วยการที่ผู้แต่งนำ “พระเอก” ใน
จินตนาการมาใส่ไว้ในบริบททางการเมืองหลังการปฏิวัติ 2475
ที่คณะราษฎรได้โค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ลง
ซึ่งระบอบนี้เป็นเสมือนหนึ่งเวียงวังถิ่นพำนักของพระเอก
ดังนั้น การล่มสลายของระบอบเก่านั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้น
ของการพิสูจน์ตัวเองและการปราบมารของ “มหาบุรุษ”
ตามท้องเรื่องแบบชาดก

หากเราลองหลับตาจินตนาการตามแล้ว เราอาจจะตีความโครงเรื่องข้างต้นได้โดยเทียบเคียงกับการแสดงพื้นบ้านที่คุ้นเคยกับคนไทยมาตั้งแต่เด็กอย่างลิเก โดยทั่วไปแล้วฉากในลิเกจะเริ่มจากความสุขสงบ และตามด้วยฉาก “กลียุค” ที่ “มหาบุรุษ” ผู้เป็น “พระเอก” ของเรื่องนั้นต้อง “ผจญมาร” หรือตัวอิจฉา หรือตัวร้ายกลั่นแกล้งรังแกสารพัด ทำให้พระเอกจำต้องระหกระเหินไปแดนไกล พระเอกของเรื่องต้องเฝ้ารอกาลเวลาที่จะพิสูจน์ความดีแท้และรอคอยฉากและเสียงปี่เสียงร่ำกลองที่ดังขึ้นอีกครั้ง และเมื่อนั้นพระเอกจะออกโรงและกลับสู่สิ่งที่ควรจะเป็น จากนั้นเรื่องก็จบลงอย่างมีความสุข

การจำแลงกายเป็นประวัติศาสตร์ของชาติก หลงยุค

ด้วยเหตุที่ผู้แต่งวางโครงเรื่อง อ.ต.ร. คล้ายคลึงกับชาดก โดยใช้การรับรู้บริบททางการเมืองร่วมสมัยที่เธอมีชีวิตอยู่เป็นจุดเริ่มต้นของการอธิบายความชอบธรรมของปัจจุบัน ด้วยการอธิบายย้อนกลับไปในอดีต เสมือนหนึ่งเธอได้มีโครงคำตอบใน “ตอนจบ” ของเรื่องแต่งเรื่องนี้ อยู่ก่อนแล้ว ผู้แต่งจึงค่อยๆ สาธยายเรื่องราวก่อนหน้านั้นเพื่อยืนยัน “ตอนจบ” ที่เธอต้องการ ด้วยการนำแบบจำลองอุดมคติของการเขียนชาดกมาใช้เป็นโครงเรื่องในการเรียบเรียงเรื่องราวให้ช่วงเวลาที่ผ่านมาของ “มหาบุรุษ” ก่อนเป็น “พระโพธิสัตว์” ต้องมีการ “ผจญมาร” เพื่อพิสูจน์ความเป็นมหาบุรุษในหนังสือของเธอ ดังต่อไปนี้

¹¹ “เอกกษัตริย์ได้รัฐธรรมนูญ โฉมหน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ไทยเริ่มต้นขึ้นง่ายดาย เจียบจ๋า,” มติชนออนไลน์.

อ.ต.ร. เล่ม 1 ผู้แต่งได้วางโครงเรื่องตามลำดับ ดังนี้ ปฏิวัติ 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐประหาร กบฏ บวรเดช สละราชสมบัติ การสืบราชสมบัติ ความเปลี่ยนแปลง พระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ ความขัดแย้ง เสด็จนิวัตพระนคร กระแสความจงรักภักดี กรมขุน- ชัยนาทนเรนทร สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามอินโดจีน สงครามมหาเอเชียบูรพา ขบวนการเสรีไทย สันติภาพ เสนีย์กับเอกราชไทยหลังสงคราม โศกนาฏกรรมของชาติ กรณีสวรรคต¹²

อ.ต.ร. เล่ม 2 มีโครงเรื่องตามลำดับดังนี้ ข้อเท็จจริงในกรณีสวรรคต รัฐประหาร พ.ศ. 2490 กบฏ เสนาธิการและกบฏวังหลวง เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม หลังกบฏแมนฮัตตัน เริ่มพระราชกรณียกิจเพื่อแผ่นดิน การเมืองกึ่งพุทธกาล ก่อนสฤษดิ์ปฏิวัติ รัฐประหาร 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เสด็จฯ ภาคเหนือ-ใต้ เสด็จฯ สหรัฐอเมริกาและยุโรป สรุปการเสด็จฯ ต่างประเทศ¹³

อ.ต.ร. เล่ม 3 มีโครงเรื่องตามลำดับดังนี้ จอมพล ถนอม กิตติขจร ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน พระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร หลังรัฐประหาร 2519 พฤษภาทมิฬ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชินี พระมหากษัตริย์นักพัฒนา พระเจ้าอยู่หัวกับกรุงเทพฯ พระเจ้าอยู่หัวกับประชาชน ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ตุลาการภิวัตน์ และพระมหากษัตริย์พระโพธิสัตว์¹⁴

จะเห็นได้ว่า โครงเรื่องเล่าที่ผู้แต่งอำนวยการสร้าง ครั้งนี้ เริ่มต้นด้วยการล่มสลายของเวียงวังตามจินตนาการ จากการปฏิวัติ 2475 จากนั้นพระเอกที่เป็นเสมือน บุคลาธิษฐานก็ได้ผจญมารและระหกระเหินไปบน ความปั่นป่วน และผ่านการพิสูจน์ตนเองครั้งแล้วครั้งเล่า รวมทั้งการสั่งสมบารมีจนกระทั่งบรรลุเป็นพระโพธิสัตว์

ในท้ายที่สุด

แม้ว่าโครงเรื่องของ อ.ต.ร. จะดำเนินไปคล้ายกับ โครงเรื่องในชาดกที่เหนือเหตุผล แต่ผู้แต่งก็พยายาม ประกาศความน่าเชื่อถือของชาดกของเธอด้วยคำให้ สัมภาษณ์ข้างต้นและจารึกไว้ในคำนำทำนองว่า เธอมิได้ เป็นอาลักษณ์ที่ทำหน้าที่แต่งกลอนเฉลิมพระเกียรติ แต่ เธอได้ดั้นด้นข้ามน้ำข้ามทะเลเดินทางไปค้นคว้าหา ข้อเท็จจริงจากเอกสารจดหมายเหตุในต่างประเทศหลาย ประเทศ¹⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์กลับเห็นว่า แม้ผู้แต่ง จะประกาศว่าเธอได้ประกอบสร้างชาดกหรือประวัติศาสตร์ ดังกล่าวขึ้นจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มิใช่ใช้ตำนาน หรือพงศาวดารที่ดาราตายไปด้วยอภินิหารเหนือเหตุผล แต่ผู้แต่งกลับนำเสนอ คัดสรรหลักฐานเพียงบางส่วนที่ สอดคล้องกับโครงเรื่องเล่าที่ผู้แต่งมุ่งจะสำแดงความเป็น “มหานุรุษ” ผู้บริสุทธิ์ผุดผ่องเหนือกิเลสทั้งปวงเหนือ “กตียุค” และ “ปวงมาร” และเป็นผู้บรรลุนิพพาน การวางโครงดังกล่าวทำให้ผู้แต่งได้ชำระล้างสิ่งแปดเปื้อนใดๆ ที่ “มหานุรุษ” อาจจะเข้าไปเกี่ยวข้อง ทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ออกไปจากเรื่องเล่า เพื่อที่จะนำตัวเอกไปสู่การ บรรลุนิพพานตามที่ผู้แต่งมุ่งหวังไว้

ดังกรณีที่ผู้แต่งได้กล่าวถึงการสวรรคตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้น เธอ ได้คัดเลือกเอกสารทางการทูตบางฉบับในช่วงแรกๆ ของ ความอลหม่านของเหตุการณ์หลังวันที่ 9 มิถุนายน 2489 ซึ่งมีแต่ความสับสนและมากด้วยข้อกล่าวหาโจมตีต่อ นายปรีดี พนมยงค์ ว่านายปรีดีมีความเกี่ยวข้องกับการ สวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ ผู้วิจารณ์ตั้งสมมติฐานว่า เอกสารบางฉบับที่ผู้แต่งคัดสรร มาใช้นั้นอาจมิใช่เอกสารสำคัญที่จะเป็นกุญแจไขปริศนา เรื่องราวที่แท้จริงได้

¹² “เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ โฉมหน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ไทยเริ่มต้นขึ้นง่ายดาย เสียบบ้าง,” มติชนออนไลน์.

¹³ คูสารบัญของ วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย, เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ, เล่ม 2.

¹⁴ คูสารบัญของ วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย, เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ, เล่ม 3.

¹⁵ วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย, “จากผู้เขียน,” เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ, เล่ม 1, ไม่ระบุเลขหน้า.

ดังนั้น หากผู้แต่งมีความตั้งใจที่จะเข้าใจความจริงที่เกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตนั้น การใช้รายงานทางการทูตที่เกิดขึ้นภายหลังจากการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลนายปรีดีและพลเรือตรีวัลย์ ชำรง-นาวาสวัสดิ์ไปแล้วระยะหนึ่ง อาจทำให้ผู้แต่งสามารถไขปริศนาดังกล่าวให้กระจ่างขึ้นก็เป็นได้ หากเธอมีความต้องการ¹⁶ แต่ดูราวกับว่า การที่ผู้แต่งอุตสาหะค้นคว้าจนถึงหोजดหมายเหตุสำคัญของโลกแล้ว แทนที่จะได้ข้อมูลใหม่ๆ เรื่องราวในหนังสือกลับเป็นการยืนยันข้อสรุปเดิมที่เธอต้องการเพื่อขับประกายความบริสุทธิ์ผุดผ่องของพระเอกในชาดก แม้ในหนังสือดังกล่าวจะใช้เอกสารชั้นต้นมากขึ้นก็ตาม แต่การอ้างอิงเอกสารชั้นต้นเหล่านั้นอาจเป็นเพียงกลวิธีการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชาดกของเธอเท่านั้น เนื่องจากผู้แต่งได้เลือกนำเสนอเฉพาะรายงานทางการทูตภายใต้สถานการณ์ “ฝุ่นตลบ” หลังเหตุการณ์สวรรคต ด้วยการแปลและนำเสนอเอกสารบางฉบับที่ไม่ค่อยมีความสำคัญทั้งฉบับ ดูราวกับว่าผู้แต่งมีความพยายามมุ่งสู่ความเป็นประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อเท็จจริงพูดด้วยตัวมันเองกับผู้อ่านให้ประจักษ์ ทว่าการให้ข้อเท็จจริงพูดด้วยตัวมันเองนั้นก็มิอาจเกิดขึ้นได้ภายใต้โครงเรื่องแบบชาดกที่มีแบบสำเร็จรูปของการเดินเรื่องและตอนจบอยู่แล้วได้ การกระทำได้กล่าวของ

ผู้แต่งกลับยิ่งสร้างปัญหากับผู้อ่านทั่วไปให้เกิดความเข้าใจว่า อ.ต.ร. เป็นประวัติศาสตร์ที่แจ่มแจ้งแล้วด้วยหลักฐานแต่การหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะการนำเสนอข้อเท็จจริงบางส่วนที่ผู้แต่งมุ่งปลดปล่อยพระเอกของเรื่องจากการพัวพัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม กลับนำไปสู่การวิวาทะ เช่น กรณีบทความของดอม ด้านตระกูล ฐาปนันท์ นิพิฏกุล และสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล¹⁷

กลวิธีที่พยายามทำให้ชาดกจำแลงแปลงกายเป็นประวัติศาสตร์ในกรณีนี้คือ ผู้แต่งประกาศว่าหนังสือ อ.ต.ร. เกิดขึ้นจากการค้นคว้าเอกสารจดหมายเหตุ แต่ปรากฏว่าผู้แต่งได้นำข้อเท็จจริงบางส่วนที่คัดสรรและผ่านกระบวนการปลดเชื้อโรคหรือปลดจากความแปดเปื้อนทั้งปวง ประกอบสร้างเข้าไปในโครงเรื่องเล่าสำเร็จรูปที่เน้นความบริสุทธิ์ของพระเอกตามโครงเรื่องชาดก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์พบว่า แม้ผู้แต่งได้นำหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากต่างประเทศและในไทยมาอ้างอิง แต่กลับเลือกใช้หลักฐานอย่างมีอคติ แม้ผู้แต่งจะยกเอกสารทั้งหน้ามาแสดงให้ผู้อ่านชม แต่กลับไม่นำบริบทแวดล้อมของการเกิดขึ้นหรือที่มีผลกระทบต่อกเอกสารมาด้วย เช่น กรณีที่ผู้แต่งอ้างรายงานทางการทูตของนายทอมสัน ทูตอังกฤษที่รายงานกลับไปยังลอนดอนปลายปี 2489 ซึ่งเอกสารฉบับนี้ได้กล่าวย้อนหลังอ้างถึง

¹⁶ โปรดดูข้อมูลอีกชุดหนึ่งที่ศึกษารายงานทางการทูตที่ได้รายงานเรื่องราวกลับไปยังประเทศแม่ของตนภายหลังการดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวนคดีสวรรคตในไทยแล้ว ในบทความ 3 ชิ้นของ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ได้แก่ “ข้อมูลใหม่กรณีสวรรคต: หลวงธำรงระบุชาต์ ผลการสอบสวน ใครคือผู้ต้องสงสัยที่แท้จริง”, “บันทึกของเคนเนธ แลนดอน เกี่ยวกับกรณีสวรรคต และข่าวลือเรื่องแผนการใหญ่ของพี่น้องปราโมช”, และ “ว่าด้วยจดหมายเปิดเผยความลับกรณีสวรรคตของ ‘ปรีดี’ ที่เพิ่งเผยแพร่” ใน *ฟ้าเดียวกัน* ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2552), หน้า 60-93

¹⁷ ดอม ด้านตระกูล บุตรสาวของสุพจน์ ด้านตระกูลผู้ล่วงลับ ได้เขียนบทความชุด 4 ตอนจบ “ข้อโต้แย้งกรณีสวรรคตในหนังสือ *เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ* หนังสือเล่มใหม่ของวิมลพรรณ ปิตุวัชชัย” เผยแพร่ครั้งแรกในเว็บไซต์นิติราษฎร์ (www.enlightened-jurists.com) วันที่ 5, 20 และ 31 ตุลาคม และ 1 พฤศจิกายน 2553 บทความดังกล่าวยังได้รับการเผยแพร่ต่อ เช่น ในมติชนออนไลน์ ประชาไท รวมทั้งตีพิมพ์ใน *มติชนสุดสัปดาห์*; ฐาปนันท์ นิพิฏกุล, “นิติราษฎร์ ฉบับ 3” เรื่อง “วิมลพรรณ ปิตุวัชชัยกับหนังสือ ‘เอกกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ’: ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับข้อมูลกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 (9 มิถุนายน 2489),” <<http://www.enlightened-jurists.com/blog/6>>, 10 ตุลาคม 2553; นอกจากนั้นยังมีการเปิดประเด็นต่อของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ในกระทู้หัวข้อ “‘เรื่องเล่าเล็กๆ-เบาๆ’: ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ให้สัมภาษณ์ *The Observer* พฤษภาคม 2500: ‘หากต้องการรู้ความจริงเกี่ยวกับกรณีสวรรคตควรไปถามพระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลปัจจุบัน’: ความพยายามรื้อฟื้นกรณีสวรรคตของปรีดี-จอมพล ป. ที่ล้มเหลว,” กระดานสนทนาสังคม การเมือง เว็บไซต์ชุมชนคนเหมือนกัน, 14 ตุลาคม 2553, <<http://weareallhuman2.info/index.php?showtopic=49675>> และ “สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล: พูนศุข พนมยงค์ ให้สัมภาษณ์กรณีสวรรคต พฤษภาคม 2500,” ประชาไท, 22 ตุลาคม 2553, <<http://www.prachatai3.info/journal/2010/10/31599>>.

สิ่งที่นายคอล ผู้เป็นที่ปรึกษาด้านการคลังของรัฐบาลไทย
ขณะนั้นว่า นายคอลเคยได้ยินคำพูดของนายปรีดี พนมยงค์
ที่กล่าวไว้ก่อนเกิดกรณีสวรรคตเพียง 2 วันว่า “กษัตริย์
ไม่ควรเข้ามายุ่งกับการเมือง”¹⁸ โดยผู้แต่งประกบหัวท้าย
เอกสารชิ้นนี้ด้วยการขมวดประเด็นว่ามีความขัดแย้ง (ที่
ยังมีได้ถูกพิสูจน์) ระหว่างพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ
กับนายปรีดี ตามด้วยคำให้การกรณีสวรรคตของ ม.ร.ว.
สุขุมชาติ ศวสดีกุล และปิดท้ายด้วยพระราชกระแสของ
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ทรงให้การเป็นพยานในคดี
สวรรคต ผู้แต่งเล่าเอาไว้ว่า ทรงอ้างว่าทรงได้ยินเรื่องราว
จากบุคคลอื่นๆ เล่าวาทถึงเงื่อนงำอะไรบางอย่างเกี่ยวกับ
กรณีสวรรคต¹⁹ ผู้วิจารณ์เห็นว่า การใช้รายงานทางการทูต
อังกฤษฉบับดังกล่าวและโครงสร้างการเล่าเรื่องของผู้แต่ง
ข้างต้น มีวัตถุประสงค์โน้มน้าวให้ผู้อ่านทั่วไปเชื่อว่านาย
ปรีดีเกี่ยวข้องกับการสวรรคต หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการ
จับแพะชนแกะ

ผู้วิจารณ์เสนอว่า หากนำบริบทแวดล้อมที่อยู่รอบ
ข้อความที่นายคอลพูดมาพิจารณา เช่น สภาพการณ์ทาง
การเมืองของไทยในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 จาก
รายงานหลายชิ้นทางการทูต ทั้งจากอังกฤษและสหรัฐฯ
สรุปได้ว่า เมื่อรัฐบาลคณะราษฎรหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
ได้ปลดปล่อยพวกกรอว์ลิสต์ ที่ไม่แต่เพียงทำให้พวกเขา
สามารถฟื้นชีพกลับสู่ชีวิตทางการเมืองอีกครั้งเท่านั้น
แต่ในขณะนั้นยังมีปัญหาการแย่งชิงความเป็นใหญ่ใน
ราชสำนักของราชตระกูลต่างๆ อีกด้วย รวมทั้งพวก
กรอว์ลิสต์บางส่วนที่เคยต่อต้านการปฏิวัติ 2475 ยังคง

จับแค้นคณะราษฎรที่โค่นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 พวกเขาจึงได้พยายาม
ผลักดันให้สถาบันกษัตริย์เป็นเครื่องมือในการต่อต้าน
รัฐบาลคณะราษฎรอีกครั้งหลังสงครามโลก²⁰ ประโยคของ
นายคอลที่รายงานอ้างถึงคำพูดของนายปรีดีนั้นย่อมอยู่
ในบริบทดังกล่าว นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ผู้วิจารณ์พบถึง
ปัญหาของอคติในการเลือกใช้เอกสารของผู้แต่ง โดยผู้แต่ง
อาจมีสมมติฐานอยู่ในใจและนำข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นมา
ประกอบสร้างชาดกขึ้นตามสิ่งที่เธอได้วางโครงเรื่องไว้
ซึ่งนำไปสู่การสร้างความเข้าใจผิดให้กับผู้อ่านทั่วไปอย่าง
มากกว่านายปรีดีเกี่ยวข้องกับการสวรรคต ผู้วิจารณ์ยังได้
พบปัญหาของความพยายามของผู้แต่งในการใช้หลักฐาน
สนับสนุนชาดกในลักษณะดังกล่าวอีกหลายแห่ง แต่ใน
ที่นี่ผู้วิจารณ์ขอยกตัวอย่างพอสังเขปเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ
ถึงปัญหาดังกล่าว

อาจไม่น่าประหลาดใจแต่ประการใด หลังจากที่เรา
เราเข้าใจไปในเบื้องต้นแล้วว่า วิธีการเล่าเรื่องในชาดก
ซึ่งเป็นแบบฉบับของโครงเรื่องของประวัติศาสตร์นิพนธ์
และนวนิยายประเภท “ส่งกลิ่นหอมคลุ้ง” ของไทยใน
กรณีตัวอย่างนวนิยายเรื่อง “ดาวพระศุกร์” นั้น เราอาจ
เปรียบเทียบการผจญภัยกับสังคมที่เลวร้ายของตัวเอก-
“ดาว” และการต่อกรกับ “มาร” หรือตัวร้ายที่ชื่อ
“มาหารัศมี” เพื่อพิสูจน์ความดีของ “ดาว” แต่การ
กลับคืนสู่ฝูงหงส์ของ “ดาว” ยังคงมีอุปสรรคเมื่อไม่มี
สิ่งใดสำแดงความเป็นพวกเดียวกัน จนกระทั่งเกิดการ
ค้นพบปานบนตัวของ “ดาว” ที่ไม่เพียงแต่เป็นที่ยืนยัน

¹⁸ เอกกษัตริย์ได้รัฐธรรมนูญ, เล่ม 2, หน้า 128 ในขณะที่หลักฐานจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐฯ (NARA, RG 59 Central Decimal file 1945-1949 Box 7250, Yost to Secretary of State, 6 June 1946.) สถานทูตสหรัฐฯ ได้รายงานเหตุการณ์
ขณะนั้นว่า พระราชวงศ์และพรรคประชาธิปไตยพยายามใช้พระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือในการแบ่งแยกระหว่างคณะราษฎรกับพวกกรอว์ลิสต์
เพื่อทำการต่อต้านรัฐบาลปรีดี

¹⁹ วิมลพรรณ ปิตุวัชชัย, เอกกษัตริย์ได้รัฐธรรมนูญ, เล่ม 2, หน้า 121-129.

²⁰ NARA, RG 59 Central Decimal file 1945-1949 Box 7250, Major Arkadej Bijayendrayodhin to Gentleman
of the Foreign Relations Washington D.C., 16 September 1945.; NARA, RG 59 Central Decimal File 1945-1949
Box 7251, Yost to Secretary of State, 24 November 1945.; NARA, RG 59 Central Decimal file 1945-1949 Box 7250,
Stanton to Secretary of State, “Death of the King of Siam,” 13 June 1946; NARA, CIA Records search Tool (CREST),
CIA- RDP 82-00457R001000520003-4, 30 October 1947, “The Political Situation”.

ถึงความดีแท้ของ “ดาว” ทั้งจากภายนอกและภายใน จนทำให้ “ดาว” ได้รับการยืนยันความเป็นหงส์และได้รับการตอบรับกลับคืนสู่ฝูงหงส์ ดังนั้น หากมีการเทียบเคียง ตัวอย่างของโครงเรื่องเล่าใน ดาวพระศุกร์ กับ อ.ศ.ร. ก็อาจพบลักษณะร่วมกันของโครงเรื่องแบบชาดก แต่ในกรณี อ.ศ.ร. นั้น ผู้แต่งมีอากวาทกรรมเล่าเรื่องให้มีฉากการค้นพบพานของตัวเอกจากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ผู้แต่งอุตสาหะเดินทางไปค้นหาที่หอจดหมายเหตุได้ เพราะการค้นพบข้อเท็จจริงหรือปาดังกล่าวอาจนำตัวเอกของผู้แต่งมุ่งไปสู่สิ่งตรงข้ามกับการกลับคืนหรือการบรรลุธรรมได้ กล่าวคือ หากผู้เขียนวางโครงเรื่องให้ค้นพบพานอาจทำให้ตัวเอกของเรื่องดังกล่าวผจญกับโศกนาฏกรรมมากกว่า ดังนั้น การชำระล้างหลักฐานที่ไม่สอดคล้องกับโครงเรื่องของผู้แต่งจึงมีความจำเป็น²¹

เมื่อผู้แต่งสมทานโครงเรื่องจากชาดกมาเป็นกรอบในการเล่าเรื่องในหนังสือของเธอ กรอบดังกล่าวย่อมทำให้ผู้แต่งเล่าเรื่องบทบาทของพระเอกราวกับว่าเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นผู้ถูกกระทำแต่เพียงฝ่ายเดียว พระเอกไม่มีความรู้สึก พระเอกไม่มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองใดๆ ในการตอบโต้กับ “เหล่ามาร” ราวกับพระเอกเป็น “พระเดมิย์ใบ้” และพระเอกไม่มีเป้าหมายทางการเมือง การเล่าเรื่องในแบบดังกล่าวนี้ ผู้วิจารณ์ไม่แน่ใจว่าจะหาได้ในทาง “โลกย์” ได้หรือไม่ หรือเรื่องดังกล่าวเป็นเพียงเรื่องแต่ง

“มหาบุรุษ” ผจญมาร หรือ “ประชาธิปไตย” ถูกมารผจญ

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่า โครงเรื่องที่ผู้แต่งใช้

เป็นแนวทางในการประพันธ์ประวัติศาสตร์สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบทบาทพระเอกและผู้ร้ายได้ และเมื่อโครงเรื่อง อ.ศ.ร. ที่จำลองแบบจากชาดก ซึ่งมีการแบ่ง “พระเอก-ธรรมะ” กับ “ผู้ร้าย-อธรรม” ทำให้ผู้แต่งผูกเรื่องราวของ อ.ศ.ร. เริ่มต้นจากการปฏิวัติ 2475 ที่คณะราษฎรเป็นเสมือน “พญามาร”-ผู้ทำให้เกิดปัญหาในการเมืองของไทย และติดตามด้วยการเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ การเกิดกบฏบวรเดช 2476 เหตุต่างๆ เหล่านี้ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรง “อึดอัดพระทัย”²² ต่อมาจึงทรงสละราชย์ จากนั้นก็เริ่มรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันตามลำดับ

แม้ว่าผู้แต่งจะเดินทางไปใช้เอกสารจดหมายเหตุจากแดนไกล มีการอ้างอิงเอกสารและงานเขียนหลายชิ้น แต่ดูเหมือนเธอจะมีโครงเรื่องเล่าในใจหรือมีธงการเล่าเรื่องแบบชาดกเสียแล้ว อีกทั้งมิได้นำเรื่องอิหลักอิเหลื่อ บางเรื่องที่เธอย่อมต้องค้นพบจากเอกสารจดหมายเหตุในต่างประเทศผนวกเข้าไปกับชาดกของเธอที่มุ่งแสดงความเป็น “มหาบุรุษ” ผู้ที่จำต้องมีความบริสุทธิ์ผุดผ่องอย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุข้างต้นจึงทำให้ผู้แต่งข้ามบทบาทและการกระทำของ “มหาบุรุษ” และเหล่าสาวกที่ไม่สอดคล้องกับโครงเรื่องให้ออกไปจากการเล่าในหนังสือดังกล่าว เช่น การไม่เล่าถึงการเกี่ยวข้องกับต่อต้านการปฏิวัติ 2475 การลอบสังหารผู้นำคณะราษฎร การสนับสนุนกบฏบวรเดช 2746²³ การปกปิดเรื่องการสวรรคต การปล่อยข่าวลือโจมตีรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์และรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ การร่วมมือกับกลุ่มทหาร

²¹ โปรดดูข้อมูลอีกชุดหนึ่งที่ศึกษารายงานทางการทูตภายหลังการดำเนินการของคณะกรรมการสอบสวนคดีสวรรคตแล้วในสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, “ข้อมูลใหม่กรณีสวรรคต: หลวงธำรงระบุชาต์ ผลการสอบสวน ใครคือผู้ต้องสงสัยที่แท้จริง”, “บันทึกของเคนเนธ แลนดอน เกี่ยวกับกรณีสวรรคตและข่าวลือเรื่องแผนการใหญ่ของพี่น้องปราโมช”, และ “ว่าด้วยจดหมายเหตุเผยความลับกรณีสวรรคตของ ‘ปรีดี’ ที่เพิ่งเผยแพร่”

²² วิมลพรรณ ปิตร์วัชชัย, เอกกษัตริย์ได้รับรัฐธรรมนูญ, เล่ม 1, หน้า 87.

²³ ธีรพล ใจจริง, “การรื้อสร้าง 2475: ผันจริงของนักอุดมคติ ‘น้ำเงินแท้’”, ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2548), หน้า 79-117; ธีรพล ใจจริง, “‘กว่าปฏิวัติ-โค่นคณะราษฎร’: การก่อตัวของ ‘ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข,’ ฟ้าเดียวกัน ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2551), หน้า 104-146.

ในการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 การอยู่เบื้องหลังในการสถาปนาระบอบการเมืองฟิสิกฟิชั่นเมื่อ 2492 การอยู่เบื้องหลังการพยายามก่อการรัฐประหารล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในกรณี “กบฏแมนฮัตตัน” เมื่อกลางปี 2494²⁴ ในหนังสือเล่มนี้ ดูเหมือนว่าผู้แต่งพยายามสร้างเรื่องเล่าที่ทำให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจว่า “มหาบุรุษ” และเหล่าสาวกในชาดกของเธอถูกกระทำทางการเมืองแต่เพียงฝ่ายเดียว ดูราวกับเธอพยายามทำให้ตัวเอกของเธอมีมิติเดียวที่แบนราบ คือการเป็น “พระเอก” ผู้มีแต่คุณธรรมและไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องด่างพร้อยอื่นๆ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ดูประหนึ่งเธอทำให้พระเอกในชาดกฉบับของเธอปราศจากความรับผิดชอบ

การเดินทางเรื่องเล่าในแบบดังกล่าวข่มทำให้แม้ผู้แต่งจะอุตส่าห์เดินทางไปค้นคว้าวิจัยเอกสารชั้นต้นในต่างประเทศ แต่ผู้แต่งกลับไม่เล็งถึงสาเหตุของการรัฐประหารเมื่อปลายปี 2494 เพื่อล้มรัฐธรรมนูญฉบับ 2492 หรือ “รัฐธรรมนูญรอยัลลิสต์” โดยกลุ่มทหาร

ที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีสาเหตุมาจากกลุ่มทหารไม่พอใจต่อการทรยศของพวกroyalistที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นขึ้นเพื่อกีดกันกลุ่มทหารออกไปจากการเมืองทั้งๆ ที่พวกเขาได้เคยร่วมมือกันในการรัฐประหาร 2490 ไม่เล็งถึงการพยายามของเหล่าสาวกของพระเอกในการก่อการรัฐประหารในกรณี “กบฏแมนฮัตตัน” และปฏิกิริยาของพวกroyalistที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดรัฐประหารปลายปี 2494 ซึ่งกลุ่มทหารล้มรัฐธรรมนูญroyalistลง รวมถึงการเจรจาต่อรอง การยื่นเงื่อนไขบางประการ และความพยายามก่อการรัฐประหารซ้อนล้มรัฐบาลจอมพล ป. แม้สิ่งเหล่านี้จะหายไปจาก อ.ต.ร. แต่เรื่องราวเหล่านี้กลับปรากฏในเอกสารชั้นต้นและรายงานทางการทูตของชาวต่างประเทศ ทั้งสถานทูตสหรัฐฯ และอังกฤษที่ผู้แต่งได้เคยเดินทางไปค้นคว้าแล้วทั้งสิ้น²⁵ เรื่องราวอิทธิพลก็เหลือเช่นนี้ได้ถูก “ชำระ” ออกไปจากชาดกของเธอ ไม่ว่าจะเป็นความตั้งใจของเธอหรืออาจจะเป็นเพราะว่าเธอไม่สามารถเข้าใจเรื่องราวที่ “ไม่เข้าพวก” หรือเรื่องที่เข้ากันไม่ได้กับบทบาทพระเอก-ผู้มีมิติเดียว

²⁴ NARA, RG 59 General Records of Department of State, Central Decimal file 1950-1954 Box 4184, R. H. Bushner to Secretary of State, “Current Thai Political Potting,” 26 April 1951; NARA, RG 59 General Records of Department of State, Central Decimal file 1950-1954 Box 4184, Memorandum of Conversation Nai Tula Bunnag and Hannah, “Current Thai Political Potting,” 26 April 1951; NARA, CIA Records search Tool (CREST), CIA-RDP82-00457R008000720001-7, 6 July 1951, “Seizure of Premier Phibul by the Thai Navy”; NARA, RG 59 Central Decimal File 1950-1954 Box 4185, Memorandum of Conversation General Phao, Major Thana Posaynon and N.B. Hannah, “Recent Attempted Coup d’etat,” 16 July 1951; NARA, RG 59 Central Decimal File 1950-1954 Box 4185, Memorandum of Conversation Luang Sukhum Naipradit, Nai Charoon Suepsaeng and N.B. Hannah, “Recent Attempted Coup,” 7 August 1951.

²⁵ NARA, CIA Records search Tool (CREST), CIA-RDP82-00457R009400250011-3, 27 November 1951, “Possible Coup d’etat”; “Turner The Charge in Thailand to The Secretary of States, 29 November 1951,” in *Foreign Relations of the United States* 1950 Vol. 6 (Washington D.C.: Government Printing Office, 1976), p. 1638; NA, FO 371/92957, Murray to Foreign Office, “Coup d’etat in Siam,” 3 December 1951; Scott to Foreign Office, 4 December 1951. NARA, RG 59 Central Decimal File 1950-1954 Box 4190, Turner to Secretary of State, 3 December 1951; NA, FO 371/92957, Whittington to Foreign Office, 5 December 1951; NA, FO 371/92957, Whittington to Foreign Office, 7 December 1951; NARA, RG 59 General Records of Department of State, Central Decimal File 1950-1954 Box 4188, Tunner to Secretary of State, 8 December 1951; NARA, RG 59 Central Decimal File 1950-1954 Box 4185, Memorandum of Conversation Nai Sang Pathanotai and N.B. Hannah, “29 November 1951 Coup d’etat,” 11 December 1951; NARA, CIA Records search Tool (CREST), CIA-RDP 79T01146A000600190001-6, 18 December 1951, “King reported prepared to abdicated”.

เธอจึงมีอาจเข้าใจความหมายของการกระทำของพระเอก และเหล่าสาวกในบริบทของการต่อสู้ทางการเมืองในห้วงเวลานั้นได้ นอกจากนี้ ในหนังสือเล่มนี้ยังปราศจากการกล่าวถึงบทบาทการสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารในปี 2500²⁶ ซึ่งการรัฐประหารครั้งนั้นเป็นการนำการเมืองไทยสู่ระบอบเผด็จการทหารอย่างยาวนานและกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองที่ร้ายแรงหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และการเข่นฆ่านักศึกษาและประชาชนเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้น²⁷

ดูหนังดูละคร แล้วย้อนดูตัว

สุดท้ายแล้ว ผู้วิจารณ์มีแนวโน้มเห็นด้วยกับผู้แต่งในประเด็นที่เธอได้กล่าวออกตัวในการเปิดตัว อ.ศ.ร. ว่า “หนังสือ [เล่มนี้] บอกข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยว่า ท่ามกลางความเป็นไป การอยู่รอดของบ้านเมือง มันมีใครบ้างที่ได้ทำอะไรไว้ที่เราควรจะให้ยกย่องหรือไม่ให้ยกย่อง”²⁸ แต่ผู้วิจารณ์คิดว่า ผู้แต่งยังอาจไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่เธอประกาศต่อสาธารณชนได้ เนื่องจาก

ในชาดกของเธอยังคงเล่าความจริงเพียงบางส่วนเท่านั้น ในขณะที่สิ่งที่ขาดหายไปจากการเล่าของเธอนั้นมีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงมากกว่า

อย่างไรก็ดี การปรากฏตัวของโครงเรื่องใหม่ของประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยที่ก่อตัวขึ้น กำลังเคลื่อนไปสู่การหลุดพ้นไปจากระบบประวัติศาสตร์แบบรอยัลลิสต์ที่ครอบงำอยู่ โดยอุปติการณ์ของประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยแบบใหม่จะคาราคาซังไปด้วยบทบาทของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศและการเล่าถึงโศกนาฏกรรมของประชาธิปไตยและชีวิตของชาติไทยที่ผ่านมามีได้ระบอบการเมืองที่พิลึกพิลั่น รวมถึงเรื่องอื่นๆ ที่เคยถูกกดปราบไว้คงจะได้ถูกเปิดเผยและถูกร่วมกันเขียนขึ้นตามโครงเรื่องใหม่ได้ในอนาคตที่ไม่แนนนัก ณ ปัจจุบันกาล เราเริ่มเห็นกลุ่มคนที่ลงแขกในการปะทุผ้าผืนเก่าคร่ำคร่าที่เต็มไปด้วยรอยฉีกขาดด้วยความหวังที่จะตรึงให้ทุกอย่างเป็นเหมือนเดิม แต่นับจากนี้ไป เราอาจจะร่วมกันเริ่มต้นกล่าวคำอำลาโครงเรื่องในประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ครอบงำประชาชนไทยอย่างยาวนาน ดังเดียวกับคำกล่าวของโอมาร์ คัยยัมในบทกวีรูไบยาต (Rubaiyat) ที่น่าคิดว่า “โขนหนั่ง เต็นยั่ว เหมือนฝัน” ■

²⁶ ณัฐพล ใจจริง, “กว่าปฏิวัติ-โค่นคณะราษฎร”.

²⁷ ดูเช่น กุลลดา เกษบุญชู มีด, “การเมืองไทยในยุคสฤษดิ์-ถนอม ภายใต้โครงสร้างอำนาจโลก,” งานวิจัยเสนอต่อกองทุนปริดี พนมยงค์ มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2550 ; กุลลดา เกษบุญชู มีด, ความขัดแย้งทางการเมืองไทย ข้ามไปให้พันพลวัตภายใน (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา, 2552) ; Katherine A. Bowie, *Rituals of National Loyalty: The Village Scout Movement in Thailand* (New York: Columbia University, 1997) ; Benedict R.O’G Anderson, “Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup,” in *Bulletin of Concerned Asian Scholars* 3, Vol. 31 No. 977, pp. 13-33 ; ธงชัย วินิจจะกูล, “6 ตุลาในความทรงจำของฝ่ายขวา 2519-2549 : จากชัยชนะสู่ความเจ็บ (แต่ก็ยังชนะอยู่ดี)” ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย (กรุงเทพฯ: มติชน, 2553), หน้า 407-512 ; ธงชัย วินิจจะกูล “Remembering Traumatic Past: Ambivalent Memories of the October 1976 Massacre in Bangkok” in *Cultural Crisis and Social Memory*, (ed.) Charles Keyes and Shigeharu Tanabe, Routledge, 2002, pp. 243-283 ; ใจ อึ้งภากรณ์ สุทธชัย ยัมประเสริฐ และคนอื่นๆ, อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการรับรู้และสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519, 2544) ; สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง เป็นต้น

²⁸ “เอกกษัตริย์ได้รับรัฐธรรมนูญ โฉมหน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ไทยเริ่มต้นขึ้นง่ายดาย เลียบงา” มติชนออนไลน์.